

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی

معاونت امور اقتصادی

بررسی ابزارهای استفاده شده در کشور ترکیه در

راستای بهبود محیط کسب و کار و سرمایه گذاری

تهیه و تألیف: مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار

به نام خدا

بررسی ابزارهای استفاده شده در کشور ترکیه در راستای بهبود محیط کسب و کار و سرمایه گذاری

تهیه و تنظیم مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار

تهیه کنندگان مریم توکلی، زهرا اسدی

ناظر علمی الهام خدنگ، منیژه طبیبی

تأیید کننده علی فیروزی

تاریخ انتشار آذر 1399

فهرست مطالب

3	فصل 1. کشور ترکیه، وضعیت اقتصادی و محیط کسب و کار
4	1-1. مقدمه
4	1-2. بررسی پیشرفت‌های ترکیه در زمینه شاخص‌های اقتصادی و محیط کسب و کار
7	1-3. نتیجه‌گیری
9	فصل 2. بهبود محیط سرمایه‌گذاری و روند اصلاحات اقتصادی در ترکیه
10	2-1. مقدمه
10	2-2. روند انجام اصلاحات اقتصادی در ترکیه
17	2-3. بهبود محیط سرمایه‌گذاری در ترکیه
21	فصل 3. مشوق‌های سرمایه‌گذاری در ترکیه: ابزار هدفمندسازی و تسهیل سرمایه‌گذاری
22	3-1. مقدمه
22	3-2. نظام مشوق سرمایه‌گذاری در ترکیه
24	3-2-1. طبقه‌بندی لحاظ شده برای انواع سرمایه‌گذاری‌ها
	3-2-2. دسته مشوق‌هایی که در حال حاضر تحت گواهینامه تشویق سرمایه‌گذاری برای هر طبقه
29	سرمایه‌گذاری قابل ارائه هستند
31	3-3. مشوق‌های ممتاز سرمایه‌گذاری
32	3-4. مشوق‌های اعطا شده در رابطه با برنامه عملیاتی صنعت فناوری محور
33	3-5. مشوق‌های قابل اعطا در رابطه با برنامه مرکز جذب
33	3-6. مشوق‌های قابل اعطا برای فعالیت‌های تحقیق، توسعه و طراحی
34	3-7. مشوق‌های قابل اعطا برای مناطق توسعه فناوری
35	3-8. مشوق‌های قابل اعطا برای مناطق آزاد تجاری
	فصل 4. پنجره واحد تجارت ترکیه: ابزار تسهیل تجارت فرامرزی از طریق فناوری اطلاعات
37	
38	4-1. مقدمه
39	4-2. طراحی و فازهای سیستم
40	4-3. رهبری سیستم و دستگاه‌های درگیر
41	4-4. ابعاد سیستم
41	4-5. رویه‌های تحت پوشش
42	4-6. اسناد تحت پوشش
42	4-7. نحوه عملکرد سیستم پنجره واحد
42	4-8. مزایای استفاده از سیستم برای کاربران و ادارات دولتی

43

4-9. تکنولوژی‌های استفاده شده

43

4-10. نحوه ارسال داده‌ها

فصل 1. کشور ترکیه، وضعیت اقتصادی و محیط کسب و کار

۱-۱. مقدمه

رشد اقتصادی همواره موضوع مهمی در حکمرانی به حساب می‌آمده است. این اهمیت در سال‌های اخیر جنبه حیاتی برای کشورها به خود گرفته است و به همین منظور کشورها به دنبال راه‌های گوناگون برای دستیابی به این هدف هستند. از سوی دیگر، کشورها دریافته‌اند که ارزان‌ترین روش رشد اقتصادی در هر کشور، بهبود محیط کسب‌وکار و افزایش سرمایه‌گذاری ناشی از آن است. محیط کسب‌وکار شامل عوامل متعدد و متکثری است که مستقیم یا غیرمستقیم بر کسب‌وکارها و متعاقبا بر میزان جذب سرمایه‌گذاری‌ها مؤثر واقع می‌شوند. از جمله مواردی که می‌تواند بر بهبود محیط مورد اشاره مؤثر باشد ارتقای کیفیت قوانین و مقررات اثرگذار بر این محیط، تسهیل صدور و ایجاد شفافیت در زمینه صدور مجوزها، ساماندهی نظام مجوزدهی، ارائه مشوق‌های هدفمند در سرمایه‌گذاری‌ها و توانمندسازی بخش خصوصی است.

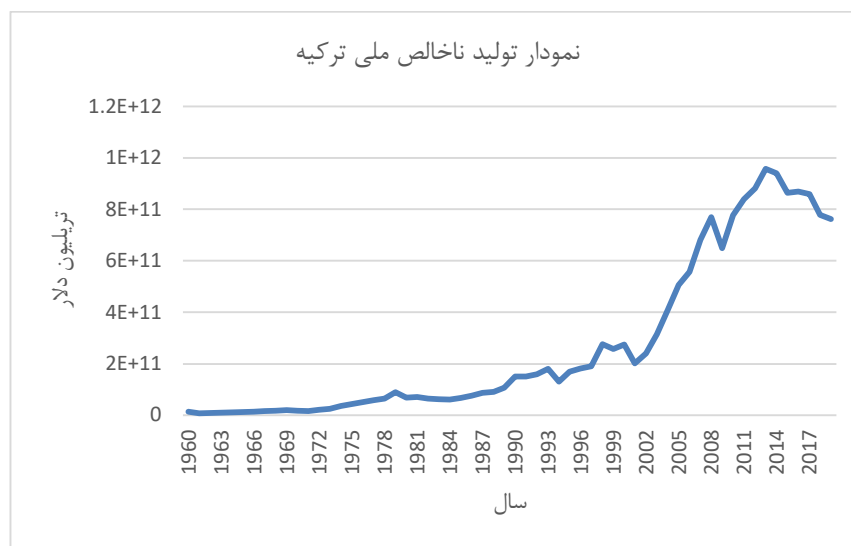
در این راستا بررسی تجربیات سایر کشورها در این خصوص می‌تواند مفید باشد. بر اساس شاخص‌های بین‌المللی در میان کشورهای منطقه کشور ترکیه توانسته است به بهبودهایی در حوزه‌های مرتبط با اقتصاد و محیط کسب‌وکار دست پیدا کند. لیکن بدیهی است که صرف وجود پیشرفت اقتصادی در یک کشور نمی‌تواند متضمن این موضوع باشد که راه‌حل‌های استفاده شده توسط کشور مذکور، برای کشور ما نیز مفید و کاربردی می‌باشند و قبل از هر گونه الگوبرداری بایستی وضعیت کشور مورد اشاره و شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در ساختار هر دو کشور در نظر گرفته شوند. بنابراین در ادامه ابتدا به بررسی پیشرفت‌های ترکیه در زمینه شاخص‌های مرتبط با حوزه اقتصاد و محیط کسب‌وکار در ترکیه پرداخته و سپس وضعیت اقتصادی و اجتماعی آن و شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود میان کشور ما و کشور مذکور را بررسی و تبیین می‌کنیم.

۱-۲. بررسی پیشرفت‌های ترکیه در زمینه شاخص‌های اقتصادی و محیط کسب‌وکار

در میان شاخص‌های اقتصاد کلان، تولید ناخالص داخلی^۱ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا نه تنها به‌عنوان مهم‌ترین شاخص عملکرد اقتصادی در تجزیه و تحلیل‌ها و ارزیابی‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، بلکه بسیاری از دیگر اقلام کلان اقتصاد، محصولات جنبی محاسبه و برآورد آن محسوب می‌گردند. نمودار (1) تولید ناخالص

¹ Gross Domestic Product (GDP) یا تولید خالص داخلی کل ارزش ریالی محصولات نهایی تولیدشده توسط واحدهای اقتصادی مقیم کشور در دوره زمانی معین (سالانه یا فصلی) می‌باشد.

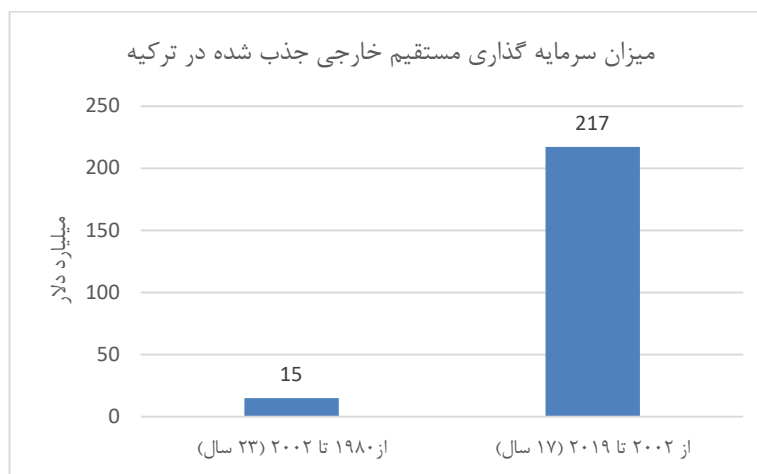
داخلی ترکیه را از سال 1960 تاکنون نشان می‌دهد. بر اساس نمودار مذکور مشاهده می‌شود که این کشور از سال 2002 شاهد افزایش چشمگیری در میزان تولید ناخالص داخلی بوده است و در این زمینه موفق عمل نموده است.

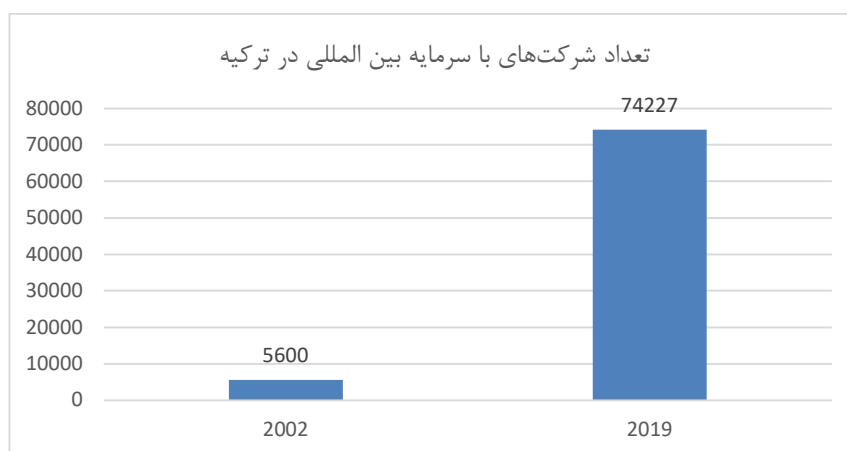
نمودار ۱. تولید ناخالص داخلی ترکیه بر اساس اطلاعات بانک جهانی

از سوی دیگر نمودار (2) عملکرد این کشور را در زمینه جذب سرمایه‌گذاران بین‌المللی بررسی کرده است. همان‌گونه که در شکل مذکور قابل مشاهده است بین سال‌های 1980 تا 2002، کل مبلغ سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ترکیه فقط 15 میلیارد دلار بود، در حالی که این کشور از سال 2003 تا 2019 حدود 217 میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی مستقیم جذب کرده است. همچنین با توجه به نمودار (3) قابل مشاهده است که تعداد شرکت‌های با سرمایه بین‌المللی در ترکیه از تعداد 5600 در سال 2002 به 74227 در انتهای سال 2019 افزایش یافته است. طبق اطلاعات fDi Markets، در سال 2019 ترکیه هفتمین مقصد محبوب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ۱ در اروپا بوده است. به خصوص این کشور محل استقرار 211 پروژه عظیم می‌باشد که 3/5 درصد کل پروژه‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اروپا را تشکیل می‌دهد.

¹ براساس تعریف کنفرانس سازمان ملل در مورد تجارت و توسعه (آنکتاد)، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (Foreign Direct Investment) که به اختصار FDI گفته می‌شود، عبارت است از ایجاد و کسب منافع پایدار برای اشخاص حقیقی و حقوقی کشوری در یک فعالیت اقتصادی (سهامداری در شرکت‌ها و ...) واقع در کشور دیگر، به نحوی که این منافع پایدار دلالت بر وجود رابطه بلند مدت میان سرمایه‌گذاری مستقیم از یکسو و موضوع سرمایه‌گذاری از سوی دیگر دارد.

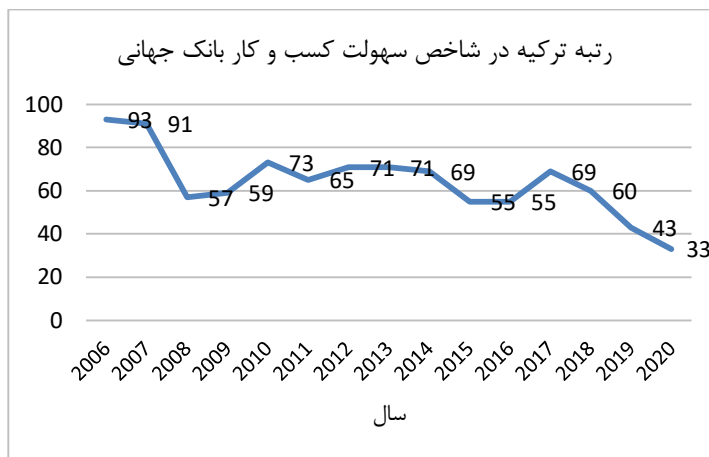

نمودار ۲. میزان تجمعی سرمایه گذاری مستقیم خارجی جذب شده در ترکیه بر حسب دلار آمریکا

نمودار ۳. تعداد شرکت‌های با سرمایه بین المللی در ترکیه

همچنین با توجه به نمودار (4) مشاهده می‌شود که کشور ترکیه توانسته است با انجام اصلاحات ساختاری بهبود قابل توجهی در رتبه شاخص سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی (که مهم‌ترین شاخص ارزیابی محیط کسب و کار کشورهای مختلف است) ایجاد کند. به نحوی که رتبه این کشور از 93 در سال 2006 به 33 در سال 2020 بهبود یافته است.

نمودار ۴. رتبه ترکیه در شاخص سهولت کسب و کار بانک جهانی

نمودار ۵. عملکرد مطلوب ترکیه در شاخص سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی

بنابراین با توجه به موارد مذکور می‌توان عنوان نمود که سیاست‌ها و برنامه‌های این کشور در زمینه بهبود شرایط اقتصادی، تسهیل سرمایه‌گذاری و بهبود محیط کسب و کار تاکنون موفق عمل نموده است.

۱-۳. نتیجه‌گیری

با توجه به موارد مذکور، می‌توان اذعان نمود که کشور ترکیه توانسته است به موفقیت‌هایی در زمینه‌های بهبود وضعیت اقتصادی و محیط کسب و کار نائل شود. از سوی دیگر بر اساس بررسی‌های انجام شده این کشور از نظر ساختار فرهنگی، جغرافیایی و اجتماعی مشابهت‌هایی با کشور ما دارد که باعث می‌شود استفاده از تجربیات آن برای کشور ما منطقی و ممکن به نظر برسد. بنابراین در این پژوهش ابتدا در فصل دوم به بررسی روال انجام اصلاحات اقتصادی در ترکیه و مهم‌ترین و اثر بخش‌ترین اقدامات انجام شده می‌پردازیم. سپس با توجه به بررسی انجام شده، در بخش‌های بعدی به تشریح برخی از مهم‌ترین ابزارهای استفاده شده توسط این کشور برای بهبود محیط کسب و کار و سرمایه‌گذاری می‌پردازیم. یعنی در فصل سوم به بررسی مهم‌ترین اقدام ترکیه در زمینه

هدفمند کردن و تسهیل و جذب سرمایه‌گذاری، یعنی مشوق‌های سرمایه‌گذاری ارائه شده می‌پردازیم و سپس با توجه به این که قسمت قابل توجهی از بهبود محیط کسب و کار، اعم از ساماندهی و تسهیل صدور مجوزها و شفاف‌سازی در این خصوص، با بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ابزار دولت الکترونیکی انجام پذیرفته، در فصل چهارم در خصوص پیاده‌سازی دولت الکترونیکی ترکیه توضیحاتی ارائه شده است. در انتها در فصل پنجم نیز به صورت اختصاصی سازوکار پنجره واحد تجارت ترکیه که بخشی از پروژه دولت الکترونیکی آن کشور بوده و شرایط بهبود و تسهیل تجارت فرامرزی در این کشور را فراهم ساخته، شرح داده شده است.

فصل 2. بهبود محیط سرمایه‌گذاری و روند اصلاحات اقتصادی

در ترکیه

۲-۱. مقدمه

یک موتور پیشرفت قوی ترکیه در راستای دستیابی به رشد اقتصادی پایدار با مشاغل بیشتر و بهتر و انسجام اجتماعی بیشتر موفقیت در جذب سرمایه گذاری‌ها (و به خصوص سرمایه‌گذاران خارجی) و بهبود محیط کسب و کار بوده است. حال آن که این موفقیت یک شبه حاصل نشده است و مرهون روند انجام اصلاحات اقتصادی بوده است که پیش‌نیازهای اولیه این امر از جمله آزادسازی اقتصاد و تجارت و اصلاح و تقویت نظام بانکی و ... را فراهم آورده‌اند. لذا در این بخش در ابتدا در خصوص روند انجام اصلاحات اقتصادی در ترکیه بحث شده است و سپس به صورت اختصاصی در مورد اقدامات ترکیه در راستای تقویت محیط سرمایه‌گذاری شرح داده شده است.

۲-۲. روند انجام اصلاحات اقتصادی در ترکیه

روند لیبرال‌سازی و مقررات‌زدایی در ترکیه از سال 1980 آغاز شد. از اواسط سال 1989 ترکیه یک اقتصاد از نظر مالی باز و دارای یک ارز کاملاً قابل تبدیل است. زمان و فرآیند بازتر کردن و آزادسازی تجارت خارجی و بازارهای سرمایه پس از مواجهه ترکیه با مشکلات پرداخت بدهی خارجی در اواخر دهه 1970 آغاز شد. در آن زمان برنامه با ثبات‌سازی^۱ تحت شرط صندوق بین‌المللی پول^۲ اجرا شد. نهادهای رسمی اقتصادی و سیاسی ترکیه پس از سال 1980 در واکنش به تحولات جهانی و داخلی دستخوش تغییرات اساسی شدند. در سال 1980، در بجنوبه یک بحران شدید اقتصادی و سیاسی، سیاست‌ها و نهادهای اقتصادی دوران صنعتی‌سازی داخلی^۳، شروع به از بین رفتن کردند و اصول اجماع واشنگتن^۴، که مهم‌ترین آن‌ها آزادسازی تجاری و مالی و خصوصی‌سازی می‌باشد، شروع به قوت گرفتن کردند. تجارت خارجی اساساً در اوایل دهه 1980 و در ادامه روند پیوستن به اتحادیه گمرکی^۵ با اتحادیه اروپا در سال 1996 آزاد شد. مقررات‌زدایی مالی در سال 1981 با حذف کنترل نرخ بهره آغاز شد. در سال 1984 آزادسازی تجارت ارز انجام شد. گرچه در اوایل دهه 1980 مطابقت منطقی نزدیک بین نظرات صندوق بین‌المللی پول و نظر سیاست‌گذاران ترکیه در مورد اصلاحات لازم وجود داشت، اما بهبود

¹ stabilization program

² International Monetary Fund

³ inward-looking industrialization

⁴ Washington Consensus principles

⁵ customs union

عملکرد اقتصادی به این معنی بود که مقامات ترکیه بعد از 1984 دیگر نیازی به برنامه های صندوق بین المللی پول نمی دیدند.

در سال 1986 بورس سهام استانبول بازگشایی شد. در سال 1987 بانک مرکزی عملیات بازار آزاد را آغاز کرد. تاریخ معیار برای آزادسازی مالی 1989 است که کنترل‌های موجود بر تغییر مکان سرمایه ۱ حذف شد و پول ترکیه قابل تبدیل شد. پس از این تاریخ ترکیه به اقتصادی از نظر مالی باز تبدیل شد. در سال 1989 دولت تمام محدودیت های موجود در جریان سرمایه های بین المللی ۲ را لغو کرد. قرارداد اتحادیه گمرکی که در سال 1994 با اتحادیه اروپا امضا شد، از رشد صادرات تولیدات حمایت می کند. این تغییرات منجر به جهانی سازی اقتصاد ترکیه شد و از آن زمان تاکنون دست نخورده باقی مانده است.[1,2].

در سال 1999 این کشور از نظر جریان سرمایه، در بسیاری از کشورهای اروپایی بسیار بازتر محسوب می‌گردد. با این حال تا سال 2002 آزادسازی مالی نتوانست به طور قابل توجهی منجر به داخلی سازی بازارها^۳ یا انتقال خالص مفید سرمایه ۴ شود. و این امر تنها منجر به این شد که بازارهای مالی باز (لیبرال) ترکیه با اثرات جدی بی ثبات کننده جهانی سازی روبرو شدند. در آن سالها ویژگی های کلی بازارهای مالی ترکیه بی ثباتی و شکنندگی شدید بود و بخش دولتی شدیداً با کسری و مواجه شد.[1]

در ژوئیه 1998، ترکیه در خصوص یه برنامه جدید با صندوق بین المللی پول به توافق رسید. دولت وقت به نظر می‌رسید که متعهد به اجرای یک برنامه گسترده ضد تورم و اصلاح ساختاری شامل اصلاح مالیاتی، خصوصی سازی، مقررات گذاری بانکی و حذف تدریجی یارانه های قیمت کشاورزی باشد. این برنامه بلند پروازانه بود و هدف آن کاهش تورم به 25 درصد در پایان سال 2000، 12 درصد در پایان سال 2001 و 7 درصد در پایان سال 2002 بود. سیاست مالی انقباضی، سیاست درآمدی مطابق با تورم مورد هدف قرار گرفته، و سیاست های پولی تنظیم شده در راستای کاهش نرخ تورم، اساس برنامه را تشکیل می دادند. این برنامه همچنین شامل یک رژیم نرخ ارز خزنده است^۵ که انتظار می‌رفت پس از 18 ماه حساس اولیه منجر به یک انتقال تدریجی و آرام به نرخ ارز انعطاف پذیر شود.

1 Capital movement

2 international capital flows

3 internalization of the markets

4 useful net transfer of funds

5 crawling exchange rate

این برنامه در میان خوش بینی قابل توجه برای موفقیت به خوبی آغاز شد. تأیید نامزدی ترکیه برای عضویت کامل در اتحادیه اروپا در اجلاس هلسینکی در دسامبر 1999، همزمان با توافق صندوق بین‌المللی پول، انگیزه قدرتمندی برای انجام اصلاحات سیاسی و اقتصادی را فراهم آورد. در طول سال 2000، کاهش نرخ ارز طبق برنامه پیش‌بینی شده پیش رفت و بانک مرکزی با محدود کردن موقعیت خالص دارایی‌های داخلی^۱، افزایش پایه پولی را با موفقیت کنترل کرد. در طول سال 2000، معیارهای عملکرد کمی برنامه مذکور برآورده شدند. با این وجود، در حالی که به نظر می‌رسید دولت تعهد اولیه به مولفه مالی برنامه را نشان می‌دهد، در نهایت ثابت شد که این تعهد کافی نیست. علی‌رغم این که مورد توافق قرار گرفته بود که این کار انجام نشود، دولت به تدریج برای تأمین هزینه‌های دولت متکی به به روش‌های "فرا بودجه‌ای"^۲ (که خارج از نظارت و کنترل پارلمان بود) شد.

دولت وقت خیلی زود مشخص شد که از انسجام و تعهد لازم برای ادامه روند اصلاحات برخوردار نیست. در طول سال اختلافات جدی بین احزاب مختلف کشور بر سر جنبه‌های اصلی اصلاحات ساختاری به وجود آمد. به ویژه، حزب اقدام ملی گرایان با کاهش یارانه‌های کشاورزی به این دلیل که تأثیرات نامطلوبی بر توزیع درآمد (و به ویژه بر روستاییان فقیر که بیشترین جمعیت حمایت‌کنندگان از حزب را تشکیل می‌دهند) مخالفت کرد. همچنین با فروش دارایی‌های دولت در صنعت ارتباطات از راه دور به دلیل اهمیت استراتژیک این صنعت مخالفت کرد.

تشکیل مرجع تنظیم مقررات و نظارت بر بانک‌ها^۳ (BRSA) نیز یک چالش بر راه اجرای برنامه بود. در راستای برآورده شدن یکی از معیارهای ساختاری^۴ صندوق بین‌المللی پول قرار بود هیئت مدیره BSRA در اواخر مارس 2000 مشخص شود و نهاد مذکور بتواند تا ماه آگوست کاملاً عملیاتی شود. با این حال، در اواخر ماه آگوست، اعضا فقط منصوب شده بودند. علاوه بر این، توانایی مرجع برای ایفای نقش نظارتی سازنده به دلیل مقاومت لابی‌های بانکی خصوصی به شدت مختل شد. مقررات‌گذاری بانکی همچنین با مقاومت سیاستمداران و برخی سیاست‌گذاران روبرو شد که بانک‌های خصوصی را به عنوان منبع مهم تأمین مالی کسری^۵ مالی و بانک‌های دولتی را

1 net domestic asset position

2 extra budgetary

3 Bank Regulation and Supervision Authority (BRSA)

4 structural benchmarks

5 fiscal deficit

به عنوان روشی برای ایجاد و تداوم حمایت از آن‌ها در طی انتخابات تلقی می‌کردند. در نتیجه، قانون بانکی در ابتدا کاهش یافت.

در پاییز سال 2000، اعتماد بازار به این برنامه به طور جدی رو به زوال بود. معیارهای ساختاری به دست نیامده بودند و به نظر می‌رسید دولت در حال پیگیری اصلاحات ساختاری است. در صورت عدم تأیید جدی سیاسی، دفاع از این برنامه به عهده رئیس کل بانک مرکزی بود. دولت مالکیت کمی نسبت به آن نشان داد. با رونق مصرفی ناشی از نرخ بهره پایین و افزایش کسری حساب جاری¹، ترکیه در برابر خروج ناگهانی سرمایه آسیب پذیر شد، به ویژه که بازارهای سرمایه بین‌المللی پس از بحران شرق آسیا در سال‌های 1997-1998 از ریسک بیشتری برخوردار شدند.

اعتماد به برنامه مذکور در سپتامبر 2000 که برخی از صاحبان سابق بانک‌ها به "جرم سازمان یافته" متهم شدند بیشتر تضعیف گردید. در نوامبر 2000 BRSB بانک‌ها را ترغیب کرد موقعیت‌های باز ۲ خود را تا پایان سال کاهش دهند. مضیقه نقدینگی منجر به ورشکستگی بانک متوسط Demirbank و افزایش نرخ‌های بهره شد. ترس از بحران نقدینگی سپس بانک مرکزی را تشویق کرد که سیاست پولی انبساطی را در پیش گیرد که این امر به دلیل خروج سریع سرمایه از کشور باعث تحت فشار گرفتن نرخ ارز شد. در آخرین روز ماه نوامبر، بانک مرکزی اعلام کرد که در تلاش برای کاهش روند نزولی ذخایر، محدودیت‌های NDA را رعایت می‌کند. در روزهای بعد یک شبه نرخ بهره بازار به بیش از 2000 درصد رسید. با این وجود، تنها در زمان اعلام بسته صندوق بین‌المللی پول در پایان دسامبر، میزان خروج سرمایه از کشور کاهش یافت. BSRA مسئولیت اداره Demirbank را بر عهده گرفت و دولت ضمانت‌نامه‌های اعتباری را برای تحت پوشش قرار دادن ریسک بانک‌ها صادر کرد. صندوق بین‌المللی پول با منابع حاصل از تسهیلات ذخیره تکمیلی، در مجموع 15 میلیارد SDR³ به ترکیه کمک مالی ارائه

¹ current account deficit

² open positions

³ حق برداشت مخصوص یا SDR یک دارایی ذخیره بین‌المللی است که توسط IMF در سال ۱۹۶۹ برای تکمیل ذخایر رسمی کشورهای عضو ایجاد شده است. ارزش SDR بر مبنای سبدهی از چند پول رایج بین‌المللی شکل گرفته است و به همین دلیل به راحتی در مقابل ارزهای رایج مبادله می‌شود. این ابزار در ابتدا توسط صندوق بین‌المللی پول به منظور پشتیبانی از نظام نرخ ارز ثابت برتون وودز ایجاد شد. کشورهایی که در این نظام فعالیت می‌کردند باید ذخایر رسمی نگهداری کنند (این ذخایر شامل دارایی‌های بانک مرکزی یا دولت، طلا یا ارزهای خارجی مورد قبول است) تا بتوانند از آن برای خرید پول داخلی در بازارهای ارزی خارجی استفاده کنند و بتوانند نرخ ارز خود را ثابت نگه‌دارند. عرضه بین‌المللی دو دارایی ذخیره اصلی (طلا و دلار آمریکا) نارسایی‌هایی را در گسترش تجارت جهانی و فرآیند توسعه مالی ایجاد کرده است و به همین دلیل مجامع بین‌المللی یک دارایی ذخیره‌ای بین‌المللی جدید تحت نظر IMF را ایجاد کرده‌اند.

کرد. این باعث پر شدن دوباره ذخایر ارزی و آرام شدن بازارها تا مدتی شد. اما اعتماد در بازار کم بود و ترکیه در برابر یک بحران اقتصادی و مالی بیشتر آسیب پذیر بود.

در سال 2001 ترکیه با بحران اقتصادی مواجه شد که رکورددار بدترین رکود اقتصادی و بیشترین کاهش رشد اقتصادی از زمان جنگ جهانی دوم بود. لیر ترکیه تقریباً 50 درصد کاهش یافته و پس انداز و درآمد 95 درصدی مردم را نابود کرد و آستانه فقر به زیر آنچه در سال 1994 بود سقوط کرد.

در 19 فوریه 2001، نخست وزیر وقت ترکیه فاش کرد که وی در جلسه شورای امنیت ملی با رئیس جمهور وقت اختلاف جدی داشته است و در نتیجه، کشور را در یک "بحران سیاسی" قرار داد. این اختلافات مربوط به نگرانی های رئیس جمهور در مورد نظارت ضعیف بانکی و اقدامات ناکافی دولت علیه فساد در میان مقامات دولتی بود. در پی این امر حمله فکری بزرگ به لیر و فشار نقدینگی رخ داد. با این حال بانک مرکزی حاضر نشد به عنوان آخرین وام دهنده عمل کند. در طی یک شب نرخ‌ها به بیش از 4000 درصد افزایش یافت. وقتی در ماه فوریه، دو بانک دولتی اعلام کردند که قادر به انجام تعهدات لیر خود در قبال سایر بانک‌ها نیستند، سیستم بین بانکی در هم شکست. در 23 فوریه، دولت لیر را شناور کرد.

بحران فوریه 2001 عمیق ترین بحران اقتصادی است که ترکیه تاکنون با آن روبرو بوده است. علاوه بر این، این بحران همه بخشهای جامعه را تحت تأثیر قرار داد. بحران مذکور کاستی های شبکه های حمایت را نشان داد و بیشتر اعتماد عموم مردم به سیاستمداران و سیستم سیاسی را از بین برد. رئیس کل بانک مرکزی و معاون وزیر خزانه داری استعفا دادند و دولت کمال درویش را از بانک جهانی به عنوان وزیر امور اقتصادی منصوب کرد. و مسئولیت خنثی کردن بحران را به او سپرد. در ابتدا به درویش پست رئیس بانک مرکزی پیشنهاد شد، اما او اظهار داشت که "فقط یک وزیر امور اقتصادی با قدرت هماهنگی قوی احتمال موفقیت را دارد."

درویش علاوه بر داشتن سمت خزانه داری خود، مسئولیت هماهنگی بانک مرکزی و مرجع تنظیم مقررات و نظارت بر بانک‌ها (BSRA) و مذاکره با صندوق بین المللی پول و بانک جهانی را نیز به عهده داشت. اما از آنجا که هر یک از احزاب ائتلاف می خواستند تا حدی کنترل مدیریت اقتصادی را حفظ کنند، هیچ اختیاری بر وزارتخانه های کلیدی به او داده نشد. درویش یک تیم اصلی را تشکیل داد که شامل رئیس کل جدید بانک مرکزی، معاون وزیر خزانه داری، و رئیس جدید BRSA بود. این تیم برنامه ملی جدیدی را بر اساس کنترل دقیق مالی و

¹ Bank Regulation and Supervision Authority (BRSA)

اصلاحات ساختاری آماده کرد. در 15 می، درویش یک نامه قصد همکاری جدید را به صندوق بین‌المللی پول ارائه داد و "برنامه اقتصاد قوی" را با هدف تغییر "روش‌های قدیمی سیاست‌گذاری" اعلام کرد.

همان دولتی که بر دو بحران اقتصادی بزرگ نظارت کرده بود اکنون نقشی اساسی در تصویب تعداد بی‌سابقه‌ای از قوانین داشت. در کمتر از یک سال نوزده قانون یا آیین‌نامه مربوط به اصلاح ساختاری تصویب شد. مهمترین این قوانین به بانک مرکزی استقلال بخشیدند، سیستم بانکی را اصلاح کردند، سیاست‌های کشاورزی را اصلاح کردند (تغییر استراتژی از حمایت قیمت به حمایت از درآمد) و سعی در کنترل بدهی عمومی داشتند. قوانین مذکور همچنین در حوزه‌ها صنایع هواپیمایی کشوری، ارتباطات از راه دور، صنایع دخانیات و شکر و همچنین مقررات تدارکات عمومی نیز بودند.

با این وجود مقاومت در برابر اصلاحات به کلی از بین نرفته بود. درگیری‌های عمده‌ای بین درویش و اعضای اصلی ائتلاف حزب اقدام ملی گرایان، بر سر تعدادی از موضوعات از جمله ارتباطات از راه دور رخ داد. در این حوزه حزب اقدام ملی گرایان می‌خواستند با انتخاب چهار عضو هیئت مدیره هفت نفره کنترل خود را بر این صنعت حفظ کنند. به ویژه درگیری بین درویش و وزیر حمل و نقل وقت، منجر به تأخیر در صدور وام صندوق بین‌المللی پول شد. با این حال، در شرایط پس از بحران، نظرات صندوق بین‌المللی پول برای غلبه بر مقاومت تعیین‌کننده بود و این داستان با استعفای وزیر حمل و نقل پایان یافت. استنلی فیشر، معاون اول مدیر عامل صندوق بین‌المللی پول، در آن زمان عنوان کرد که:

"ترکیه در حال حاضر در اجرای این برنامه بسیار بلند پروازانه پیشرفت چشمگیری داشته است: بخش مهم اصلاحات بخش بانکی و سایر اصلاحات ساختاری را انجام داده، با وجود شرایط دشوار اقتصادی، به انجام اصلاحات شدید مالی ادامه داده و به صورت گسترده به قانونگذاری در حوزه‌های مرتبط پرداخته است."

اما موفقیت این برنامه مشکلات بیشتری را به بار آورد و در آگوست 2002، درویش به دلیل احساس فشارهای فزاینده از سوی ائتلاف دولت استعفا داد. با این حال کمال درویش را اغلب به عنوان معمار بزرگ اقتصاد ترکیه یاد می‌کنند و معتقد هستند که این شخص توانست در یک برنامه اصلاحی سه ساله، اقتصاد بیمار ترکیه را به محدوده سلامت بازگرداند. درویش از بحران ایجاد شده برای انجام تغییرات اساسی در ساختار اقتصاد ترکیه استفاده کرد و معتقد بود که بحران باعث شده است که فرصت تغییر سیستماتیک اقتصاد ترکیه از یک اقتصاد

رانت محور به یک اقتصاد مدرن و رقابتی ایجاد شود. به عقیده وی انجام این تغییرات در شرایط عادی مقدور نبود زیرا گروه‌های ذی‌نفع به هیچ وجه حاضر به از دست دادن مزیت‌های خود نبودند ولی بحران باعث شد که آن‌ها به این امر تن دهند زیرا بیم آن می‌رفت که بدون انجام اصلاحات اساسی ترکیه نابود شود و آینده‌ی برای این کشور باقی نماند که گروه‌های ذی‌نفع بتوانند از آن منتفع گردند.

در انتخابات نوامبر 2002 اعضای دولت ائتلاف به دلیل مقصر شناخته شدن در بحران‌های اقتصادی ایجاد شده توسط رای دهندگان انتخاب نشدند. این زمینه را برای ظهور یک حزب سیاسی جدید با ریشه‌های اسلام‌گرایانه اما چشم انداز معتدل، یعنی حزب عدالت و توسعه (AKP, Adalet ve Kalkinma Partis)، فراهم کرد که در راس سیاست ترکیه قرار گرفت و اکثر صندلی‌های پارلمان نیز به اعضای این حزب اختصاص یافت. با وجود نگرانی‌هایی که در خصوص بر سر کار آمدن حزب مذکور و گسترش دور جدیدی از گسترش پوپولیسم اقتصادی (و در نتیجه انحراف از برنامه صندوق بین‌المللی پول) وجود داشت، این حزب موضع اصلاح طلبانه‌ای اتخاذ کرد. با بهره‌گیری از حمایت گسترده سیاسی خود، دولت جدید توانست به اجرای برنامه اقتصاد قوی ادامه دهد. در واقع علیرغم وعده‌های انتخاباتی این حزب برای پیگیری یک دستور کار اجتماعی عدالت محور و مقابله با مشکلات فقر و بیکاری، این حزب پس از به قدرت رسیدن پیوستن به نسخه‌های صندوق بین‌المللی پول برای ثبات اقتصاد کلان و مهار مالی را در اولویت خود قرار داد. انضباط مالی به صورت سفت و سخت انجام شد. تورم نه تنها در نرخ یک رقمی تثبیت شد، بلکه این امر در چارچوب رشد اقتصادی حاصل شد، که به نوبه خود باعث کاهش نسبت بدهی به GNP شد. از سال 2002 تا کنون اقتصاد ترکیه پیشرفت‌ها و بهبودهای چشمگیری را شاهد بوده است. [3]

از مهم‌ترین برنامه‌های صندوق بین‌المللی پول که پس از روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه اجرا شد اصلاح قوانین مالیاتی بود که در دو فاز در سال‌های 2003 و 2004 انجام شد. استراتژی اصلاح مالیات میان مدت بر اساس بازبینی صورت گرفته به طور مشترک با بانک جهانی اجرا شد. هدف اصلی این استراتژی بهبود ثبات، شفافیت و عدالت سیستم مالیاتی از طریق اقداماتی بود که تحریفات مالیاتی¹ را به حداقل می‌رساند، پایه مالیات را گسترش می‌داد² و کارایی اداره مالیات را بهبود بخشید.

استراتژی مذکور دارای سه عنصر اصلی بود.

¹ tax distortions
broadened the tax base ²

- منطقی سازی مالیات غیر مستقیم از طریق جایگزینی چندین مالیات با یک مالیات (مالیات ویژه مصرف).
- منطقی سازی مالیات بر درآمد شخصی و شرکتی
- سازماندهی مجدد اداره مالیات.

۲-۳. بهبود محیط سرمایه‌گذاری در ترکیه

در پاسخ به بازخورد دریافت شده از سرمایه گذاران بین المللی در مورد فضای سرمایه گذاری در دسرساز ترکیه، دولت در سال 2001 روند اصلاحاتی را برای بهبود رویه های اداری آغاز کرد. ایده اصلی برنامه اصلاحات برای بهبود شرایط سرمایه‌گذاری این بود که موانع اداری می توانند باعث شوند یک کشور برای سرمایه‌گذاران غیر جذاب و یا غیر رقابتی به نظر برسد. در حقیقت رویه های اداری پیچیده و زمان‌بر از مهمترین عوامل بازدارنده سرمایه‌گذاری است و علی‌رغم ویژگی‌های جذاب دیگری که ممکن است یک کشور داشته باشد، می تواند سرمایه گذاران را دلسرد کند. با در نظر گرفتن یافته‌ها و توصیه‌های یک مطالعه تشخیصی و یک پروژه در مورد موانع اداری سرمایه گذاری، که به طور مشترک توسط دولت و خدمات مشاوره سرمایه گذاری خارجی (FIAS)، یک مرکز مشترک بین شرکت بین المللی مالی و بانک جهانی) انجام شده است، دولت در 11 دسامبر 2001، "مصوبه¹ بهبود محیط سرمایه گذاری در ترکیه" را به عنوان بخشی از یک استراتژی ملی برای افزایش سطح کلی درآمد و بهره‌وری و بالا بردن میزان رقابت‌پذیری شرکت های فعال در ترکیه تصویب کرد.

چالش پیش روی دولت این بود که چگونه می توان این چشم انداز اصلاحات را به گونه ای اجرا کرد که از بازخورد بخش خصوصی در مورد اقدامات انجام شده نیز جهت ساده‌سازی رویه های اداری استفاده کرد. در این چارچوب، یک استراتژی سه مرحله ای طراحی و پیاده‌سازی شد. در مرحله اول به منظور نشان دادن تعهد و اجماع سیاسی در پشت طرح اصلاحات، یک چشم انداز شفاف و یک جهت ثابت برای اصلاحات در مصوبه دسامبر 2001 ارائه شد. در این مصوبه شورای هماهنگی برای بهبود وضعیت سرمایه گذاری (YOIKK) تأسیس شد که نهادی هماهنگ متشکل از تصمیم گیرندگان ارشد بخش دولتی و خصوصی بود که برای شناسایی و رفع موانع مقرراتی و اداری در حوزه سرمایه گذاری خصوصی دارای اختیار بود. مرحله دوم شامل تدوین یک برنامه اقدام

¹ decree

دقیق و شفاف بود که در آن اولویت‌ها، زمان‌بندی و مسئولیت‌ها برای جذب بیشتر سرمایه‌های مستقیم خارجی مشخص شده بود. در مرحله سوم، مقرر شد YOIKK به صورت منظم ماهانه جلساتی را برای نظارت بر پیشرفت حاصل شده تشکیل دهد و به صورت سه ماهه گزارشات مرتبط را به شورای وزیران ارائه دهد.

همانطور که در شکل 1-2 نشان داده شده است، زمینه‌های اصلی اصلاحات پس از شناسایی مطابق

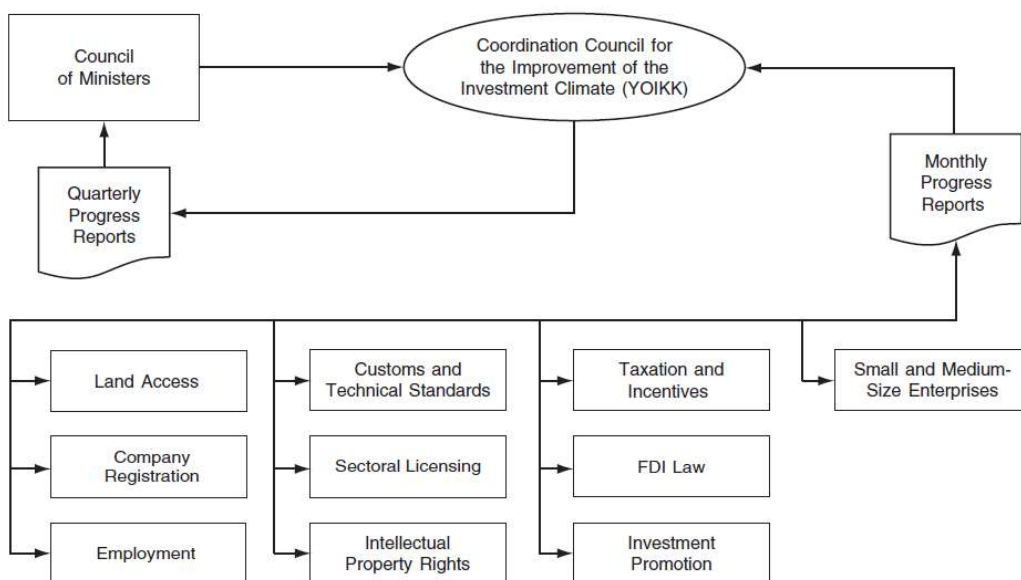
دسته‌بندی زیر در نه حوزه گروه‌بندی شدند و جهت حل هر یک از آن‌ها یک کمیته فنی ایجاد شد.

- ثبت شرکت‌ها: در فرآیند ثبت شرکت‌ها تراکنش‌های وقت‌گیر، غیرضروری و تکراری وجود داشت.
- استخدام: در رابطه با ویزاهای کاری کوتاه مدت، اشتغال گروه‌های خاص و سهم بالای کارفرمایان از سهم بیمه تامین اجتماعی مشکلاتی وجود داشت.
- مجوزهای بخشی: رویه‌های صدور مجوز در صنایع مختلف به صورت غیر ضروری پیچیده بود، این امر عمدتاً به دلیل همپوشانی اختیارات مراجع صدور مجوز، وجود رویه‌های تأیید بسیار متمرکز و دخالت اندک بخش خصوصی بود.
- محل: دسترسی به زمین‌های عمومی برای بخش خصوصی بسیار زمانبر بود و محدودیت‌هایی داشت.
- مالیات و مشوق‌ها: نرخ مالیات بر درآمد شرکتها نسبتاً بالا و سیستم مالیات‌دهی پیچیده بود. مشوق‌ها باید با رژیم کمک‌های دولتی اتحادیه اروپا¹ مطابقت می‌داشتند، و فرآیند باید ساده و در موارد ممکن خودکار می‌بود.
- گمرک و استانداردها: علی‌رغم اصلاحات انجام شده، رویه‌های گمرکی به دلیل الزامی بودن مستندسازی‌های فراوان، مراحل طولانی آزمایش کردن، بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده معوق و تصمیم‌گیری‌های دلخواه و دارای فساد، هنوز زمانبر می‌بود.
- حقوق مالکیت معنوی: محافظت از حق ثبت اختراعات، علائم تجاری و حق copyright ناکافی بود، دلیل اصلی آن وجود خلا در قوانین موجود، ضعف در اجرا و همچنین اجرای قوانین و رویه‌های دست و پاگیر بود.
- ترویج سرمایه‌گذاری: هیچ یک از واحدهای تجاری به طور موثر ترویج سرمایه‌گذاری هدفمند و حمایت از سیاست‌های تعیین شده را انجام نمی‌دادند.

¹ EU state aids regime

- قوانین و مقررات مربوط به سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی: قانون سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در زمان تشکیل YOIKK بر اساس قانون سال 1954 بود. پس از انتخابات نوامبر 2002، دولت جدید مصوبه هیات وزیران را اصلاح کرد و کمیته فنی دیگری را برای شرکت‌های کوچک و متوسط در ساختار YOIKK گنجانده. در حال حاضر فعالیت‌های دبیرخانه‌ای YOIKK توسط دپارتمان ویژه‌ای در وزارت صنعت و فناوری انجام می‌شود.

FIGURE 10.5 Areas for Investment Climate Reform

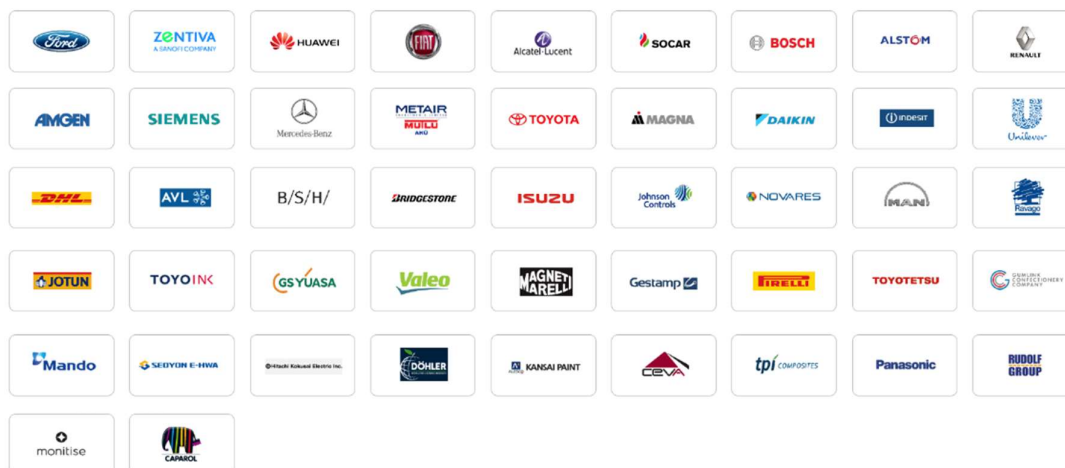
Source: Undersecretariat of the Treasury.

فصل 3. مشوق‌های سرمایه‌گذاری در ترکیه: ابزار

هدف‌مندی و تسهیل سرمایه‌گذاری

۳-۱. مقدمه

همان‌گونه که می‌دانیم یکی از موتورهای محرکه اصلی در هر اقتصادی جذب سرمایه‌گذاری و ایجاد محیط مساعد برای سرمایه‌گذاری می‌باشد. عملکرد چشمگیر رشد ترکیه و اصلاحات ساختاری اعمال شده در دهه گذشته، باعث جذب بسیاری از سرمایه‌گذاران بین‌المللی شده است. به صورتی که همان‌گونه که در بخش قبل شرح داده شد ترکیه در زمینه جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی توانسته موفق عمل نماید و در حال حاضر محل استقرار بسیاری از پروژه‌ها و شرکت‌های بین‌المللی می‌باشد که در نمودار () به برخی از آن‌ها اشاره شده است. بنابراین با توجه به عملکرد مطلوب پیش‌گفته، در این بخش به بررسی مهم‌ترین عامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در ترکیه، یعنی مشوق‌های سرمایه‌گذاری ارائه شده می‌پردازیم.

نمودار ۶. شرکت‌های منتخب بین‌المللی انجام‌دهنده تحقیق و توسعه در ترکیه در سال ۲۰۲۰

۳-۲. نظام مشوق سرمایه‌گذاری در ترکیه

کشور ترکیه با هدف تسهیل و تسریع در سرمایه‌گذاری‌ها برای سال‌های آتی و کمک به ایجاد اشتغال، بسته سیاستی تشویق سرمایه‌گذاری تدوین نموده است. در این بسته سیاست‌گذاری، ۹ دسته مشوق در نظر گرفته شده است. از سوی دیگر پروژه‌های سرمایه‌گذاری نیز به شش دسته تقسیم شده‌اند. صلاحیت هر پروژه برای دریافت هر مشوق بر اساس این که آن پروژه متعلق به کدام طبقه (یا طبقه‌های) سرمایه‌گذاری است تعیین می‌شود. طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری‌ها و دسته مشوق‌های اعطا شده به هر سرمایه‌گذاری در جدول (1) قابل

مشاهده است. در ادامه ابتدا طبقه‌بندی‌های در نظر گرفته شده برای انواع پروژه‌های سرمایه‌گذاری معرفی می‌شوند و سپس در خصوص دسته مشوق‌های موجود و پروژه‌های واجد شرایط برای دریافت هر مشوق شرح داده می‌شود.

جدول ۱. مشوق‌های موجود در ترکیه تحت گواهینامه تشویق سرمایه‌گذاری برای هر نوع سرمایه‌گذاری

مشوق‌ها	معافیت از عوارض گمرکی	معافیت از مالیات بر ارزش افزوده	تخفیف مالیات بر درآمد شرکت‌ها	حمایت در پرداخت سهم کارفرما از حق بیمه تأمین اجتماعی	تخصیص زمین	حمایت در بازپرداخت بهره برای تأمین مالی	حمایت در پرداخت مالیات بر درآمد تکلیفی	حمایت در پرداخت سهم کارکنان در حق بیمه تأمین اجتماعی	استرداد مالیات بر ارزش افزوده
سرمایه‌گذار عمومی	✓	✓		✓			✓		✓
منطقه اول	✓	✓	✓	✓	✓				✓
منطقه دوم	✓	✓	✓	✓	✓				✓
منطقه سوم	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
منطقه چهارم	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
منطقه پنجم	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
منطقه ششم	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
سرمایه‌گذار بزرگ مقیاس	✓	✓	✓	✓	✓	✓	منطقه ششم	منطقه ششم	✓
سرمایه‌گذار استراتژیک	✓	✓	✓	✓	✓	✓	منطقه ششم	منطقه ششم	✓
سرمایه‌گذار اولویت‌دار	✓	✓	✓	✓	✓	✓	منطقه ششم	منطقه ششم	✓

* برای سرمایه‌گذاری در منطقه 6

** برای سرمایه‌گذاری ساخت کشتی در کشتی‌سازی

*** مالیات بر ارزش افزوده غیر قابل جبران/باز یافت با لحاظ بخش ساخت‌وساز به مبلغ حداقل سرمایه‌گذاری ثابت 500 میلیون لیره ترک به سرمایه‌گذاران مسترد می‌شود. این مشوق تا 31 دسامبر 2023 به سرمایه‌گذاران تعلق می‌گیرد.

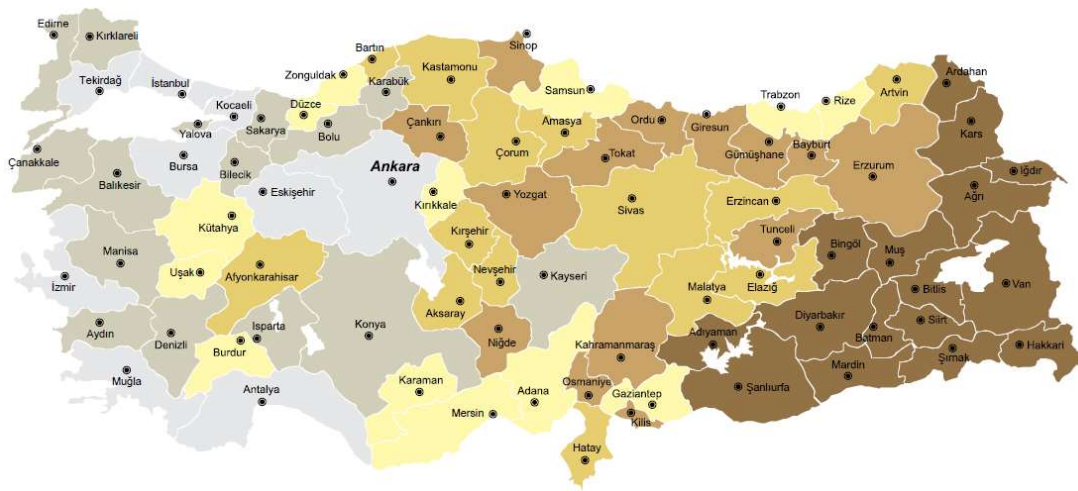
**** برای هزینه‌های ساخت‌وساز انجام شده بین 2017/1/1 و 2021/12/31 که مشمول اسناد تشویقی سرمایه‌گذاری برای صنعت تولید باشند.

X: مصداق ندارد

3-2-1. طبقه‌بندی لحاظ شده برای انواع سرمایه‌گذاری‌ها

الف) سرمایه‌گذاری‌های منطقه‌ای و حوزه‌ای: وجود اختلافات مشهود در مؤلفه‌های جمعیت، درآمد، تولید ناخالص داخلی سرانه، صنعت، اشتغال و نماگرهای مالی و شاخص‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی میان مناطق مختلف ترکیه، نشان‌دهنده عدم توازن منطقه‌ای و لزوم اعمال سیاست‌های توسعه منطقه‌ای در این کشور است. لذا جهت از بین بردن شکاف موجود میان مناطق مختلف و حمایت از مناطق کمتر توسعه یافته این کشور اقدام به ارائه مشوق‌های سرمایه‌گذاری نموده است که هدف آن‌ها تشویق سرمایه‌گذاران به انجام فعالیت در مناطق کمتر توسعه یافته است. بر طبق تقسیم‌بندی انجام شده توسط وزارت توسعه ترکیه¹، این کشور بر اساس سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق و شهرها به شش منطقه تقسیم شده است، به نحوی که سه منطقه اول به ترتیب مناطق توسعه یافته‌تر و سه منطقه آخر مناطق نسبتاً کمتر توسعه یافته در ترکیه را نشان می‌دهند (شکل (1-2)). تقسیم‌بندی مناطق بر مبنای توزیع دو نماگر اصلی یعنی شاخص تولید ناخالص داخلی سرانه و شاخص توسعه اقتصادی-اجتماعی استان‌ها (برگرفته از داده‌های شاخص رفاه) انجام شده است. برای هر منطقه مورد اشاره بر اساس شرایط اقتصادی و صنعتی آن منطقه، لیستی از حوزه‌های سرمایه‌گذاری تهیه شده است. سرمایه‌گذاری در هر منطقه در صورتی مشمول مشوق‌های مختص آن منطقه می‌شود که حوزه آن در لیست حوزه‌های از پیش تعیین شده آن منطقه قرار داشته باشد. برای استفاده از مشوق‌های مورد اشاره بایستی "گواهینامه تشویق سرمایه‌گذاری" اخذ شود که وزارت صنعت و تکنولوژی صادرکننده این گواهینامه می‌باشد. صلاحیت هر پروژه برای اخذ گواهینامه مذکور بر اساس مشخصات سرمایه‌گذاری ارزیابی می‌شود.

¹ وزارت توسعه (به ترکی: Kalkınma Bakanlığı): در ژوئن 2011، سازمان برنامه ریزی دولتی ترکیه بازسازماندهی و به عنوان وزارت توسعه نامگذاری شد.

منطقه 3

Adana, Burdur, Düzce, Gaziantep, Karaman, Kırıkkale, Kütahya, Mersin, Rize, Samsun, Trabzon, Uşak, Zonguldak

منطقه 2

Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Çanakkale, Denizli, Edirne, Isparta, Karabük, Kayseri, Kırklareli, Konya, Manisa, Sakarya, Yalova

منطقه 1

Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Muğla, Tekirdağ

منطقه 6

Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak, Van

منطقه 5

Bayburt, Çankırı, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Kilis, Niğde, Ordu, Osmaniye, Sinop, Tokat, Tunceli, Yozgat

منطقه 4

Afyonkarahisar, Aksaray, Amasya, Artvin, Bartın, Çorum, Elazığ, Erzincan, Hatay, Kastamonu, Kırşehir, Malatya, Nevşehir, Sivas

نمودار ۷. تقسیم کشور ترکیه به ۶ بخش بر اساس سطح توسعه‌یافتگی مناطق/شهرها

از سوی دیگر هر پروژه سرمایه‌گذاری که واجد حداقل یکی از شرایط زیر باشد می‌تواند از مشوق‌های اعطا شده به

یک منطقه بالاتر در رابطه با تخفیفات مالیات شرکت و حق بیمه تأمین اجتماعی بهره‌مند شود:

- پروژه در مناطق صنعتی سازمان یافته (OIZ) یا مناطق صنعتی برای سرمایه‌گذاری‌های تولید صنعتی واقع

شده باشد.

- پروژه‌هایی که سرمایه‌گذاران آن شامل 5 سهام‌دار باشد و امکان ادغام سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در یک منطقه عملیاتی مشترک را فراهم کند.

اگر سرمایه‌گذاری در منطقه 6 باشد، 2 سال به دوره ارائه مشوق مشارکت در پرداخت سهم کارفرما از حق بیمه تأمین اجتماعی و 5 درصد به نرخ مشارکت سرمایه‌گذاری نسبت به مشوق‌های قبلی اعمال شده در آن منطقه اضافه می‌شود.

ب) سرمایه‌گذاری‌های بزرگ مقیاس: سرمایه‌گذاری‌های بیش از حداقل 50 میلیون لیر ترکیه به عنوان سرمایه‌گذاری در مقیاس بزرگ طبقه‌بندی می‌شوند. البته کف این میزان بسته به صنعتی که در آن سرمایه‌گذاری اتفاق می‌افتد می‌تواند افزایش یابد.

ج) سرمایه‌گذاری‌های اولویت‌دار: این نوع سرمایه‌گذاری، فارغ از محل جغرافیایی سرمایه‌گذاری، می‌تواند از مشوق‌هایی که به سرمایه‌گذاری در منطقه 5 اعطا می‌شود، بهره‌مند شود. در صورتی که محل سرمایه‌گذاری در منطقه 6 واقع باشد، سرمایه‌گذاران می‌توانند از تشویقات اعطایی این منطقه استفاده کنند. لیست صنایعی که سرمایه‌گذاری در آن‌ها می‌تواند به عنوان سرمایه‌گذاری اولویت‌دار معرفی شود از پیش تعیین شده و به شرح زیر است:

- سرمایه‌گذاری در حمل‌ونقل ریلی، حمل‌ونقل دریایی یا خطوط هوایی بار و/یا مسافر
- سرمایه‌گذاری در مراکز تحقیقات و آزمایشگاه‌ها برای محصولات صنایع با فناوری متوسط به بالا و بالا
- سرمایه‌گذاری در اقامتگاه‌های گردشگری مشمول طرح حمایت و توسعه فرهنگ و گردشگری یا سرمایه‌گذاری در اقامتگاه‌های گردشگری چشمه‌های آبگرم (نوعی از گردشگری سلامت) مشمول مشوق‌های منطقه‌ای

- پروژه‌های سرمایه‌گذاری در صنایع دفاعی مورد تأیید دفتر توسعه و پشتیبانی صنایع دفاعی ذیل وزارت دفاع ملی

- سرمایه‌گذاری در استخراج معدن و/یا فرآوری مواد معدنی توسط سرمایه‌گذاران دارای پروانه اکتشاف صادر شده تحت شمول قانون معدن (به استثنای برخی سرمایه‌گذاری‌های خاص)

- سرمایه‌گذاری در مهدکودک‌ها، کودکستان‌ها، مدارس ابتدایی، متوسطه و دبیرستان توسط بخش خصوصی

- سرمایه‌گذاری در آموزش‌های هواپیمایی (ساخت، تعمیر و نگهداری)
- محصولات تولید شده منتج از پروژه‌های تحقیق و توسعه مورد حمایت وزارت علوم، صنعت و فناوری، سازمان توسعه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط و شورای تحقیقات علمی و فناوری ترکیه
- سرمایه‌گذاری در صنعت وسایل نقلیه موتوری با مبلغ حداقل 300 میلیون لیر ترکیه و صنعت تأمین قطعات خودرو (سرمایه‌گذاری در تولید موتور با مبلغ حداقل سرمایه‌گذاری 75 میلیون لیر ترکیه، سرمایه‌گذاری در قطعات و اجزای انتقال قدرت موتورها و الکترونیک خودرو با مبلغ حداقل 20 میلیون لیر ترکیه)
- سرمایه‌گذاری در نیروگاه‌های تولید برق مبتنی بر ذغال‌سنگ (تحت مجوز معتبر استخراج و اکتشاف)
- سرمایه‌گذاری‌های مشوق‌دار مبتنی بر بهره‌وری انرژی دارای ویژگی‌های زیر با تأیید وزارت انرژی و منابع طبیعی:

الف) کارخانه‌های صنعت تولید،

ب) مصرف انرژی سالانه حداقل 500 تن معادل نفت،

ج) قابل اعمال در تأسیسات تولیدی موجود،

د) صرفه‌جویی در انرژی حداقل 15 درصد در هر واحد تولید

- سرمایه‌گذاری در تولید برق مبتنی بر گرمای اتلافی و تولید برق از طریق تأسیسات بازیافت حرارت (به استثنای نیروگاه‌های تولید برق مبتنی بر گاز طبیعی)

• سرمایه‌گذاری در ذخیره‌سازی گاز طبیعی مایع و گاز زیرزمینی با حداقل مبلغ 50 میلیون لیر ترکیه

• سرمایه‌گذاری در تولید کربن و فیبر و تولید مواد کامپوزیتی ساخته شده از آن‌ها

- تولید محصولات در صنایع با فناوری بالا منطبق با تعریف و طبقه‌بندی شدت فناوری OECD مانند هواپیماها و فضاپیماها، داروها، ماشین‌آلات اداری و حسابداری و محاسباتی، تجهیزات رادیویی و تلویزیونی و ارتباطی، ابزار دقیق و اپتیکی و پزشکی.

• سرمایه‌گذاری‌های اکتشافی توسط سرمایه‌گذاران دارای مجوز اکتشاف یا گواهی صادر شده تحت شمول

قانون معدن

- سرمایه‌گذاری در تولید توربین و ژنراتور مربوط به تولید انرژی‌های تجدیدپذیر و ساخت روتور (برای تولید

انرژی باد)

• سرمایه‌گذاری شرکت‌های ادغام شده برای تولید محصولات نورد تخت آلومینیوم با تکنیک خاص مشخص

شده در قانون تشویق

• سرمایه‌گذاری دارای مجوز در انبارداری

• نیروگاه‌های تولید انرژی هسته‌ای

• سرمایه‌گذاری در مجتمع آزمایشگاهی برای انجام آزمایش‌های تحقیقاتی و مرجع، ایمنی مصرف‌کننده و

بیماری‌های مسری، آنالیز و کنترل داروها و تجهیزات پزشکی و واحدهای مرکزی بررسی و تحقیق در مورد تکثیر

حیوانات آزمایشگاهی

• سرمایه‌گذاری‌های گلخانه‌ای مبتنی بر اتوماسیون و کنترل هوشمند با ظرفیت 25 حیات مربع به بالا و با

حداقل مبلغ 5 میلیون لیر ترکیه

• سرمایه‌گذاری‌های منوط به مجوز زیست محیطی با رعایت مقررات پروانه و مجوز زیست محیطی

• سرمایه‌گذاری در مراکز مراقبت و سلامتی سالمندان/معلولان با ظرفیت 100 نفر به بالا و با حداقل مبلغ 5

میلیون لیر ترکیه

• سرمایه‌گذاری‌های با فناوری متوسط و بالا با حداقل مبلغ 500 میلیون لیر ترکیه

• سرمایه‌گذاری در تولید نرم‌افزار و کالاهای اطلاعاتی در مناطق آزاد تخصصی

(د) سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک: یک سرمایه‌گذاری که واجد تمامی شرایط زیر باشد سرمایه‌گذاری استراتژیک

نامیده می‌شود.

• کمینه مقدار ثابت سرمایه‌گذاری باید از حداقل مقدار 50 میلیون لیر ترکیه بیشتر باشد.

• کل واردات مربوط به کالای سرمایه‌ای (ماشین‌آلات و تجهیزات) در سال اخیر بایستی بیشتر از 50

میلیون دلار آمریکا شود.

• ارزش افزوده برآورد شده پروژه سرمایه‌گذاری بایستی حداقل 40 درصد باشد.

• کل ظرفیت تولید داخلی کالای نهایی که قرار است تولید شود باید کمتر از واردات باشد.

(و) سرمایه‌گذاری‌های عمومی: سرمایه‌گذاری‌هایی که واجد شرایط هیچ کدام از طبقه‌بندی‌های فوق نباشند مشمول

مشوق‌های عمومی هستند. این مشوق‌ها شامل تخفیفات مالیات بر ارزش افزوده و عوارض گمرکی برای خرید

کالاهای سرمایه‌ای (یعنی ماشین‌آلات و تجهیزات) می‌باشند. برای سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در منطقه 6 به

سرمایه‌گذاری‌های عمومی مشوق معافیت درآمد کارکنان از مالیات (مشوق مالیات بردرآمد تکلیفی) نیز اعطا می‌شود. در کشتی‌سازی، تخفیف سهم کارفرما از حق بیمه تأمین اجتماعی نیز به سرمایه‌گذاری‌های در زمینه ساخت کشتی تعلق می‌پذیرد. برای قرار گرفتن در این طبقه، حداقل هزینه سرمایه‌گذاری برای دو منطقه اول بایستی یک میلیون لیر ترکیه و برای سایر مناطق 500 هزار لیر ترکیه باشد.

2-2-3. دسته مشوق‌هایی که در حال حاضر تحت گواهینامه تشویق سرمایه‌گذاری برای هر طبقه

سرمایه‌گذاری قابل ارائه هستند

مشوق‌های سرمایه‌گذاری به آن دسته از پروژه‌های سرمایه‌گذاری تعلق می‌گیرد که "گواهی مشوق سرمایه‌گذاری" را از اداره کل اقدامات تشویقی و سرمایه‌های خارجی زیرمجموعه وزارت صنعت و فناوری ("به عنوان نماینده حاکمیت") اخذ کرده باشند.

به یک پروژه سرمایه‌گذاری در صورتی گواهی‌نامه مذکور اعطا می‌شود که حداقل هزینه‌های سرمایه‌گذاری آن در صورت واقع بودن در دو منطقه اول، 1 میلیون لیر ترکیه و در صورت واقع بودن در دیگر مناطق 500 هزار لیر ترکیه باشد. لازم به ذکر است که اعطای هر مشوقی برای هر پروژه سرمایه‌گذاری منوط به ارزیابی حاکمیت است. برای هر دسته سرمایه‌گذاری ذکر شده در بخش قبل، مشوق‌هایی که در حال حاضر تحت گواهینامه تشویق سرمایه‌گذاری قابل ارائه هستند در جدول (1) قابل مشاهده هستند. شرح هر کدام از مشوق‌ها مطابق ذیل می‌باشد:

• **معافیت از عوارض گمرکی:** برای ماشین‌آلات و تجهیزات وارداتی معافیت 100 درصد از عوارض گمرکی قابل استفاده است.

• **معافیت از مالیات بر ارزش افزوده:** معافیت 100 درصد از مالیات بر ارزش افزوده هم برای خرید داخلی و هم برای واردات ماشین‌آلات و تجهیزات برای سرمایه‌گذاری‌های واجد شرایط قابل استفاده است. (طبق قانون مالیات بر ارزش افزوده خریدهای محلی (local purchases) ماشین‌آلات و تجهیزات و همچنین واردات ماشین‌آلات و تجهیزات تحت گواهینامه تشویق سرمایه‌گذاری مشمول مالیات بر ارزش افزوده نیست).

• **کاهش مالیات شرکت‌ها:** نرخ مالیات قانونی شرکت‌ها اخیراً برای سال‌های 2018، 2019 و 2020 به 22 درصد افزایش یافته است. سرمایه‌گذاری‌های منطقه‌ای و حوزه‌ای، اولویت‌دار، بزرگ مقیاس و استراتژیک حق دارند از کاهش مالیات شرکت بهره‌مند شوند. دولت، بسته به موقعیت مکانی و میزان سرمایه‌گذاری، امکان

تخفیف مالیاتی به شرکت‌ها را از 50 درصد تا 90 درصد فراهم آورده است. برای درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها که بین آغاز سال 2017 تا پایان سال 2022 به دست آمده و دارای گواهینامه مشوق سرمایه‌گذاری برای صنایع تولیدی باشند تخفیف 100 درصد نیز ممکن است.

• **سهام کارفرما از حق بیمه تأمین اجتماعی:** مشوق سهم کارفرما از حق بیمه تأمین اجتماعی فقط به پروژه‌های سرمایه‌گذاری واقع در منطقه 6 اعطا می‌شود. دوره استفاده از این مشوق ده سال است و محدود به حق بیمه‌ای است که برای سقف حداقل دستمزد (ماهانه) اعمال می‌گردد.

• **سهام کارمندان از حق بیمه تأمین اجتماعی:** این مشوق فقط برای سرمایه‌گذاری‌های واقع در منطقه 6 فراهم است و محدود به سهم حق بیمه مربوط به حداقل میزان دستمزد می‌باشد و تا 10 سال قابل استفاده است.

• **تخصیص زمین:** زمین می‌تواند به عنوان یک حق ارتفاق¹ یا حق انتفاع (right of easement or usage right) برای 49 سال توسط وزارت دارایی در اختیار سرمایه‌گذاران قرار گیرد. (منوط به مفاد قانون شماره 4706)

• **حمایت در بازپرداخت بهره برای تأمین مالی:** دولت همچنین به پرداخت بهره در وام‌های سرمایه‌گذاری با سررسید حداقل یک سال که در دامنه رژیم تشویقی اعطا شده‌اند کمک می‌کند. پیش‌تیبانی بازپرداخت بهره محدود به تأمین مالی 70 درصد از کل مبلغ سرمایه‌گذاری پیش‌بینی شده ثبت شده در گواهینامه تشویق سرمایه‌گذاری می‌شود و فقط به سرمایه‌گذاری‌های واقع در یکی از مناطق 3، 4، 5 و 6 اختصاص می‌یابد. حداکثر میزان حمایت بهره‌ای در بین سرمایه‌گذاری‌ها (به جز سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک) 1/8 میلیون لیر ترکیه است که برای سرمایه‌گذاری در منطقه 6 ارائه می‌شود. بالاترین میزان حمایت از بهره برای سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک است با محدودیت 5 درصد مبلغ سرمایه‌گذاری ثابت و تا سقف 50 میلیون لیر ترکیه.

• **مالیات بر درآمد تکلیفی:** این مشوق فقط برای سرمایه‌گذاری‌های منطقه 6 با محدودیت 10 ساله به سرمایه‌گذاران اعطا می‌شود. و مربوط به معافیت درآمد کارکنان از مالیات است.

• **استرداد مالیات بر ارزش افزوده:** این مشوق برای سرمایه‌گذاری‌هایی با حداقل مقدار ثابت 500 میلیون لیر ترکیه به سرمایه‌گذاران اعطا می‌شود و محدود به استرداد مالیات بر ارزش افزوده مربوط به قسمت ساخت و ساز پروژه سرمایه‌گذاری است. این مشوق تا 31 دسامبر 2023 به سرمایه‌گذاران اعطا می‌شود.

¹ حق ارتفاق حقی است که صاحب ملکی به اعتبار حقی که در ملک دیگری دارد می‌تواند از آن ملک استفاده کند. این حق شامل عناوینی نظیر حق عبور، حق مجری، حق شرب، حق شبکه و حق نودان و ... می‌شود.

۳-۳. مشوق‌های ممتاز سرمایه‌گذاری

علاوه بر مشوق‌های ذکر شده در قسمت قبل، به واسطه مشوق‌های ممتاز یک سیستم تشویقی انعطاف‌پذیر نیز در ترکیه ایجاد شده است. مدل جدید یک نقطه عطف بسیار مهم است که در آن توسعه سیستم تشویق سرمایه‌گذاری مورد توجه است. از طریق این مدل، اکنون می‌توان یک سیستم تشویقی ویژه ایجاد کرد که برای هر پروژه سرمایه‌گذاری که کاندید دریافت حمایت است منحصر به فرد باشد.

این برنامه یک پشتیبانی پایه پروژه را در نظر می‌گیرد که یک مکانیزم تشویقی انعطاف‌پذیر و سفارشی را برای سرمایه‌گذاری‌های واجد شرایط ممکن می‌سازد. صلاحیت یک سرمایه‌گذاری بر اساس موارد زیر سنجیده می‌شود:

- میزان تطابق سرمایه‌گذاری با اهداف تعیین شده در برنامه‌های توسعه و برنامه‌های سالانه
- توانایی تضمین عرضه به صورت پیوسته
- توانایی کاهش وابستگی به منابع خارجی
- دستیابی به انتقال فناوری
- نوآورانه بودن
- ایجاد ارزش افزوده
- تمرکز بر روی تحقیق و توسعه.

از آنجا که این مکانیسم تشویقی بخشی از رژیم تشویقی است، سرمایه‌گذاران برای بهره‌مندی از مشوق‌های مذکور می‌توانند گواهی تشویق سرمایه‌گذاری را از وزارت صنعت و فناوری دریافت کنند.

مشوق‌های اعطا شده به سرمایه‌گذاران در زمینه سازوکار "مشوق‌های ممتاز" به شرح زیر خلاصه می‌شود.

- تخفیف مالیات بر ارزش افزوده و عوارض گمرکی
- امکان استرداد مالیات بر ارزش افزوده
- ارائه تخفیف یا معافیت مالیاتی (در زمینه مالیات شرکت‌ها)
- حمایت در پرداخت سهم کارفرما از حق بیمه تأمین اجتماعی
- معافیت درآمد کارکنان از مالیات (حمایت مالیات بر درآمد تکلیفی)
- حمایت از حقوق و دستمزد کارکنان واجد شرایط
- حمایت در بازپرداخت بهره یا کمک‌های دولتی

- مشارکت در سرمایه‌گذاری
- پشتیبانی از هزینه‌های انرژی
- ضمانت خرید دولت
- تخصیص زمین و انتقال رایگان زمین
- پشتیبانی از زیرساخت‌ها
- تسهیل فرایندهای بروکراتیک

لازم به ذکر است که ارزیابی پروژه‌ها و اعطای مشوق‌ها/حمایت‌ها (به صورت کلی یا محدود) برای سرمایه‌گذاری‌های واجد شرایط در اختیار وزارت صنعت و فناوری است.

۳-۴. مشوق‌های اعطا شده در رابطه با برنامه عملیاتی صنعت فناوری محور

در چارچوب "برنامه عملیاتی صنعت فناوری محور" به "سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک" که دارای ویژگی‌های

زیر باشند مشوق‌هایی تعلق می‌پذیرد:

- در ارتباط با تولید محصولاتی باشند که در "لیست محصولات اولویت‌دار" قرار داشته باشند.
 - واجد معیارهای تعیین شده در قوانین و مقررات باشند.
 - حداقل مبلغ سرمایه‌گذاری 10 میلیون لیر ترکیه باشد.
- مشوق‌های اعطایی به سرمایه‌گذاران در چارچوب سازوکار این برنامه را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد.
- تخفیف مالیات بر ارزش افزوده و عوارض گمرکی
 - امکان استرداد مالیات بر ارزش افزوده
 - کاهش نرخ مالیات یا معافیت‌های مالیاتی (مالیات شرکت‌ها)
 - حمایت در پرداخت سهم کارفرما از حق بیمه تأمین اجتماعی
 - حمایت در پرداخت مالیات بر درآمد تکلیفی
 - حمایت در بازپرداخت بهره
 - تخصیص زمین
 - حمایت در پرداخت سهم کارکنان در حق بیمه تأمین اجتماعی

در حوزه این برنامه، ارزیابی صلاحیت پروژه‌ها و ارائه مشوق‌ها و حمایت‌ها بر عهده وزارت صنعت و فناوری می‌باشد.

۳-۵. مشوق‌های قابل اعطا در رابطه با برنامه مرکز جذب

از سوی دیگر، در حال حاضر دولت ترکیه در حال اجرای یک برنامه با نام "مرکز جذب" می‌باشد. هدف این برنامه متعادل کردن سطح توسعه در مناطق جغرافیایی ترکیه از طریق افزایش اشتغال، تولید و صادرات و حیات بخشیدن به محیط سرمایه‌گذاری در مناطق نسبتاً کمتر توسعه یافته است. مشوق‌های موجود در این بسته توسط وزارت صنعت و فناوری و فقط به سرمایه‌گذاری‌های واجد شرایط در حوزه تولید اعطا می‌شود. درخواست برای مشوق‌های مذکور باید تا 31 دسامبر سال 2020 توسط سرمایه‌گذاران تسلیم شود. بر طبق آخرین اعلان صورت پذیرفته، برنامه تشویقی مورد اشاره 23 شهر نسبتاً فقیر را در برمی‌گیرد. برای دریافت مشوق‌های مربوط به این برنامه، برای هر حوزه سرمایه‌گذاری در این 23 شهر یک حداقل میزان سرمایه‌گذاری تعیین شده است. سرمایه‌گذاری‌های واجد شرایط می‌توانند از مشوق‌هایی برخوردار شوند که برای سرمایه‌گذاری‌های منطقه 6 فراهم شده است. مشوق‌های اعطا شده به سرمایه‌گذاران در زمینه برنامه "مرکز جذب" به شرح زیر خلاصه می‌شود.

- معافیت از عوارض گمرکی
- معافیت از مالیات بر ارزش افزوده
- تخفیف مالیات شرکت‌ها
- مشارکت در پرداخت حق بیمه تأمین اجتماعی
- تخفیف مالیات بر درآمد تکلیفی
- پشتیبانی هزینه‌های مربوط به انرژی تا 10 میلیون لیر ترکیه

۳-۶. مشوق‌های قابل اعطا برای فعالیت‌های تحقیق، توسعه و طراحی

این کشور همچنین برای پشتیبانی از فعالیت‌های تحقیق و توسعه برای پروژه‌های سرمایه‌گذاری تحقیق و توسعه مشوق‌ها و حمایت‌های پایه‌ای ارائه می‌دهد که به شرح زیر می‌باشند:

- 100 درصد از کل مبلغ هزینه‌های نوآوری و تحقیق و توسعه واجد شرایط که در موارد زیر مصرف شده باشد می‌توانند از مبنای مالیات بر درآمد شرکت‌ها کسر شوند (از طریق رعایت معیارهای خاص میزان کسر می‌تواند تا 150 درصد افزایش یابد): مراکز فناوری، مراکز تحقیق و توسعه در صورتی که شرکت که حداقل 15 نفر (در برخی حوزه‌ها تا 30 نفر) را به صورت تمام وقت در بخش تحقیق و توسعه استخدام کرده باشد، پروژه‌های تحقیق و توسعه و نوآورانه که توسط مؤسسات دولتی حمایت شوند، بنیادهای تأسیس شده توسط قانون و یا صندوق‌های بین‌المللی، هزینه‌های طراحی انجام شده در مراکز طراحی (که حداقل 10 نفر از پرسنل طراحی را به صورت تمام وقت استخدام کرده باشد) و پروژه‌های طراحی حمایت شده توسط مؤسسات فوق
- حقوق پرسنل تحقیق و توسعه و همچنین طراحی و پشتیبانی با توجه به مدرک پرسنل با درصد‌های مختلف از مالیات بر درآمد تکلیفی معاف هستند.
- 50 درصد از سهم کارفرما در حق بیمه تأمین اجتماعی کارمندان بخش تحقیق و توسعه و همچنین طراحی و پشتیبانی توسط وزارت دارایی تأمین می‌شود.
- بسته به شرایط اسناد و مدارک تهیه شده در زمینه تحقیق و توسعه، نوآوری و طراحی تاسیسات می‌توانند از مالیات تمبر معاف باشند.
- بسته به شرایط، کلیه کالاهای وارداتی جهت استفاده در زمینه تحقیق و توسعه، نوآوری و طراحی تاسیسات می‌توانند از پرداخت عوارض گمرکی معاف باشند.

۷-۳. مشوق‌های قابل اعطا برای مناطق توسعه فناوری

جهت توسعه اقتصاد فناوری محور در ترکیه مناطقی با نام مناطق توسعه فناوری ایجاد شده است که مزایای ویژه‌ای به شرکت‌های مستقر در این مناطق که فعالیت‌های در راستای اهداف مناطق مذکور داشته باشند اعطا می‌کند که به شرح زیر می‌باشند:

- درآمد حاصل از فعالیت‌های طراحی، تحقیق و توسعه و ساخت نرم‌افزار که توسط مؤدیان مالیاتی در مناطق توسعه فناوری انجام شده باشد از مالیات بر درآمد اشخاص و مالیات بر درآمد شرکت‌ها معاف می‌باشد.

- حقوق کارمندان تحقیق و توسعه و همچنین طراحی و فعالیت‌های پشتیبانی در این مناطق و خارج از این مناطق (محدود به تعداد مشخصی از پرسنل و قابل استفاده برای بخشی از درآمد) از مالیات بر درآمد و مالیات تمبر معاف هستند.
- برای هر یک از کارکنان تحقیق و توسعه، طراحی و پشتیبانی 50 درصد از سهم کارفرما در حق بیمه تأمین توسط وزارت دارایی حمایت می‌شود، البته مشروط بر اینکه حقوق آنها از پرداخت مالیات بر درآمد معاف باشد.
- تحویل کالاها و خدماتی که به طور انحصاری در این مناطق تولید می‌شوند و در قالب مدیریت سیستم‌ها، مدیریت داده‌ها، برنامه‌های کاربردی تجاری، و همچنین نرم‌افزارهای کاربردی در خصوص کنترل فرماندهی نظامی، صنعت و اینترنت می‌باشند نیز از مالیات بر ارزش افزوده معاف هستند.

۳-۸. مشوق‌های قابل اعطا برای مناطق آزاد تجاری

علاوه بر موارد مذکور، ترکیه با هدف ترغیب فعالیت‌های تولیدی و صادراتی، تسریع در ورود سرمایه و فناوری به کشور و همچنین توسعه فعالیت‌های بازرگانی بین‌المللی مشوق‌هایی برای سرمایه‌گذاران در مناطق آزاد تجاری مهیا کرده است. سرمایه‌گذاران برای انجام عملیات در این مناطق باید مجوز ویژه‌ای را اخذ کنند. این مجوزها بر اساس نوع عملیات (به عنوان مثال تولیدکننده، سرمایه‌گذار و غیره) برای مدت زمانی از 15 سال تا 45 سال ارائه می‌شوند. مشوق‌های قابل اعطا در این مناطق به شرح زیر می‌باشند (این مشوق‌ها تا پایان سال مالی که ترکیه به صورت کامل به اتحادیه اروپا دسترسی داشته باشد قابل اعمال هستند):

- در مناطق مورد اشاره درآمد حاصل از فروش کالاهایی که توسط دارندگان مجوز در مناطق آزاد تجاری تولید می‌شود از مالیات بر درآمد معاف است (معافیت مالیات بر درآمد شرکت شامل سود توزیع شده سهام نمی‌شود). علاوه بر این، شرکت‌هایی که دارای مجوز معتبری هستند که قبل از 6 فوریه 2004 اخذ شده باشد نیز می‌تواند از معافیت مالیات شرکت‌ها تا تاریخ انقضا مجوز آنها بهره‌مند شود.
- پرداخت حقوق و دستمزد انجام شده توسط مؤدیان مالیاتی که در مناطق آزاد تجاری مشغول به کار می‌باشند، از پرداخت مالیات بر درآمد معاف است، مشروط بر اینکه مؤدیان مالیاتی حداقل 85 درصد از تولید سالانه را صادر کنند (هیأت وزیران مجاز به کاهش یا افزایش این نرخ هستند).

- اسناد و معاملات مربوط به عملیات در مناطق آزاد تجاری نیز از عوارض و مالیات و عوارض تمیر است.
- علاوه بر مشوق‌های فوق‌الذکر، بر اساس قانون مالیات بر ارزش افزوده تحویل کالا و انجام خدمات در مناطق آزاد تجاری بدون هیچ‌گونه محدودیت زمانی مشمول پرداخت مالیات بر ارزش افزوده نمی‌باشد.

فصل 4. پنجره واحد تجارت ترکیه: ابزار تسهیل تجارت

فرامرزی از طریق فناوری اطلاعات

۴-۱. مقدمه

ترکیه از جمله همسایگان ایران است که در ارتقای تجارت فرامرزی نیز موفق عمل کرده است. شهادی بر این موفقیت جایگاه این کشور در نماگر تجارت فرامرزی از نماگرهای ده گانه شاخص سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی است که زمان و هزینه (به استثنای تعرفه‌ها) مربوط به انطباق اسنادی و انطباق مرزی در صادرات کالای دارای مزیت نسبی هر کشور و واردات قطعات خوردو برای تمامی کشورها طی فرایند تجارت با شریک اصلی خود (بعنوان بزرگ‌ترین خریدار/فروشنده این محصولات) را اندازه می‌گیرد.

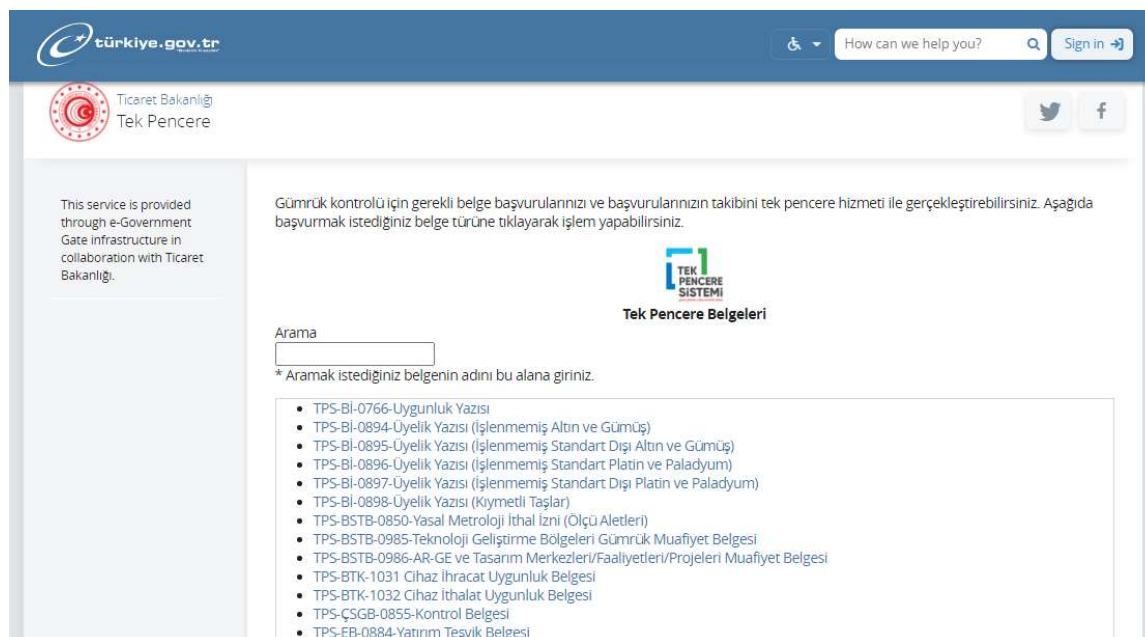
در سال 2020 میلادی کشور ترکیه در این نماگر از میان 14 کشور همسایه ایران با کسب امتیاز 91.6 و رتبه 44 جهانی، در رتبه دوم پس از ارمنستان با رتبه (43) قرار دارد. و نسبت به عملکرد سال گذشته خود (امتیاز 91.4 در سال 2019 میلادی)، 0.2 امتیاز ارتقا داشته است.

وضعیت ترکیه در مؤلفه‌های نماگر تجارت فرامرزی در مقایسه با سایر کشورهای هم منطقه و بهترین عملکرد				
مؤلفه	ترکیه	اروپا و آسیای میانه	OECD با درآمد بالا	بهترین عملکرد
زمان صادرات: مطابقت مرزی (ساعت)	10	16.1	12.7	1 (19 کشور)
هزینه صادرات: مطابقت مرزی (دلار)	338	150	136.8	0 (19 کشور)
زمان صادرات: مطابقت اسنادی (ساعت)	4	25.1	2.3	1 (26 کشور)
هزینه صادرات: مطابقت اسنادی (دلار)	55	87.6	33.4	0 (20 کشور)
زمان واردات: مطابقت مرزی (ساعت)	7	20.4	8.5	1 (25 کشور)
هزینه واردات: مطابقت مرزی (دلار)	46	158.8	98.1	0 (28 کشور)
زمان واردات: مطابقت اسنادی (ساعت)	2	23.4	3.4	1 (30 کشور)
هزینه واردات: مطابقت اسنادی (دلار)	55	85.9	23.5	0 (30 کشور)

تحولات سریع در فناوری های اطلاعاتی بر معاملات تجارت خارجی تأثیر داشته و روش‌های کاری و فرایندهای تجاری بخش خصوصی و موسسات دولتی تحت تأثیر این تحولات قرار گرفته اند. در مورد معاملات تجارت خارجی، برخی از موسسات عمومی ابتدا بازرسی‌های خاصی را انجام می‌دهند و سپس مجوز صادر می‌کنند. اسناد و پروانه‌های نشان دهنده نتیجه این بازرسی‌ها توسط اداره گمرک در طی مراحل گمرکی کالا کنترل می‌شود. سیستم پنجره واحد ترکیه (شکل 1-4)) سیستمی است که به شما امکان می‌دهد این اسناد را از یک نقطه تهیه کرده و مراحل گمرکی خود را از طریق یک برنامه کاربردی اجرا و تکمیل کنید. هدف از سیستم پنجره

واحد، تسهیل تجارت از طریق کاهش مدارک و افزایش اثربخشی بازرسی ها در عملیات واردات و صادرات است. آدرس پنجره واحد مذکور مطابق زیر می باشد:

<https://www.turkiye.gov.tr/gumruk-ve-ticaret-tek-pencere>

شکل (1-4) نمایی از وب سایت پنجره واحد تجارت ترکیه

۴-۲. طراحی و فازهای سیستم

در خصوص معاملات تجارت خارجی در ترکیه، چندین سازمان دولتی بازرسی های خاصی را انجام می دهند و سپس مجوزهای لازم را صادر می کنند. مطابق قانون گمرکی، اسناد و پروانه های نشان دهنده نتیجه این بازرسی ها توسط اداره گمرک در سه مرحله در رویه گمرکی کالا کنترل می شود. مرحله 1) ورود به قلمرو گمرک ترکیه، مرحله 2) ثبت اظهارنامه گمرک، مرحله 3) پس از ترخیص کالا از گمرک. هدف از سیستم پنجره واحد ملی در ترکیه (که در قالب سه فاز مطابق با مراحل مذکور طراحی شده و اجرا خواهد شد) تسهیل تجارت از طریق کاهش مدارک و افزایش اثربخشی بازرسی ها در عملیات واردات و صادرات است. فاز دوم پنجره واحد در سال 2014 راه اندازی شد و سیستم تعدادی از سازمان های دولتی را به هم پیوند داد. با این حال، اجرای فاز 1 و فاز 3 سیستم با گسترش رویکرد اتوماسیون و یکپارچه سازی پنجره واحد ملی به تمام سازمانهای دولتی، پروژه را بسیار فراتر می برد.

۳-۴. رهبری سیستم و دستگاه‌های درگیر

پنجره واحد تجارت ترکیه در درگاه دولت الکترونیک ترکیه و در قسمت خدمات وزارت بازرگانی موجود است. وظیفه و اختیار انجام کلیه کارها، از جمله هماهنگی کارهایی که باید با سایر نهادهای عمومی انجام شود، به وزارت تجارت محول شده است. بنابراین رهبری پروژه بر عهده وزارت تجارت است و 18 نهاد دولتی که در زیر نام برده شده اند در این سیستم مشارکت می‌کنند.

- وزارت بازرگانی جمهوری ترکیه
- وزارت فرهنگ و جهانگردی جمهوری ترکیه
- وزارت بهداشت جمهوری ترکیه
- وزارت کشاورزی و جنگلداری جمهوری ترکیه
- وزارت خانواده، کار و خدمات اجتماعی جمهوری ترکیه
- وزارت محیط زیست و شهرسازی جمهوری ترکیه
- وزارت حمل و نقل و زیرساخت جمهوری ترکیه
- وزارت امور بین الملل جمهوری ترکیه
- وزارت صنعت و فناوری جمهوری ترکیه
- وزارت دارایی و خزانه داری جمهوری ترکیه
- وزارت انرژی و منابع ملی جمهوری ترکیه
- اداره کل امور معادن
- موسسه استاندارد ترکیه
- هیئت بازارهای سرمایه
- سازمان انرژی اتمی ترکیه
- سازمان تنظیم بازار انرژی
- بورس سهام استانبول

۴-۴. ابعاد سیستم

- سیستم در دو قسمت سند الکترونیکی و درخواست الکترونیکی اجرا شده است.
- سند الکترونیکی: موسسات از طریق برنامه‌های کاربردی خود اطلاعات را به پایگاه داده وارد می‌کنند:
 - داده‌های موجود در اجازه‌نامه/مجوز و غیره رد و بدل می‌شوند.
 - اداره گمرک از این داده‌ها در تراکنش‌های گمرکی استفاده می‌کند.
 - اداره گمرک بازخورد خود را ارائه می‌دهد.
 - درخواست الکترونیکی: درخواست اسناد و سایر عملیات با استفاده از سیستم پورتال پنجره واحد که توسط وزارت بازرگانی و برای ارائه خدمات توسعه یافته است، انجام می‌شود.
 - تجار درخواست‌های خود را به یک نقطه (گمرک) ارائه می‌دهند.
 - در صورت نیاز به اجازه‌نامه/مجوز سیستم پنجره واحد اطلاعات را به موسسه مربوطه منتقل می‌کند.
 - موسسه مربوطه در پاسخ اجازه‌نامه/مجوز استفاده شده در تراکنش‌های گمرکی را ارسال می‌کند.

۴-۵. رویه‌های تحت پوشش

پنجره واحد رویه‌های ذیل را پوشش می‌دهد:

- رویه‌های گمرکی برای واردات و صادرات کالا
- تأیید و مجوز حمل و نقل
- اطلاعات تعرفه آنلاین
- اطلاعات مربوط به ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها
- محاسبه عوارض گمرکی، مالیات‌ها و هزینه‌ها
- ورود نتایج کنترل و بازرسی، ارزیابی/مشخصات ریسک

۴-۶. اسناد تحت پوشش

سیستم مورد اشاره مستندات زیر را پوشش می‌دهد (مستندات زیر در پایگاه داده سیستم بارگذاری می‌شوند و قابل دستیابی هستند):

- اسناد وزارت بازرگانی که در رویه‌های گمرکی استفاده یا تأیید شده‌اند.
- اسناد موسسات و سازمانهای عمومی مربوط به تجارت خارجی
- اسناد ارائه شده به مقامات گمرکی مطابق با توافق نامه های بین‌المللی / منطقه‌ای
- اسناد تولید شده توسط اشخاص ثالث (صادر کنندگان، وارد کنندگان، شرکت‌های حمل و نقل، بانک‌ها و غیره)

۴-۷. نحوه عملکرد سیستم پنجره واحد

سیستم پنجره واحد در ترکیه سیستمی است که به بازرگانان این امکان را می‌دهد تا اسناد و مجوزهای مورد نیاز برای مراحل گمرکی را از یک نقطه واحد دریافت کرده و مراحل گمرکی خود را از طریق درخواست از فقط یک نقطه اجرا و تکمیل کنند.

درخواست‌های تجار از طریق سرویس "سیستم پنجره واحد" قرار گرفته در زیر مجموعه خدمات ارائه شده توسط وزارت تجارت در دروازه دولت الکترونیکی ترکیه ارسال می‌شود. در زمان درخواست، اسناد و نهاد مربوطه برای ارزیابی درخواست باید انتخاب شوند. سپس درخواست‌ها توسط نهادهای مربوطه برای ارزیابی دریافت می‌شوند. در صورت موافقت با درخواست، یک شماره سند الکترونیکی 23 رقمی توسط سیستم تولید می‌شود که در اظهارنامه گمرکی مربوطه اعلام می‌شود.

۴-۸. مزایای استفاده از سیستم برای کاربران و ادارات دولتی

- کوتاه شدن زمان پردازش
- جلوگیری از جعل اسناد
- استاندارد کردن درخواست‌ها

- افزایش قابلیت ردیابی
- حذف خطاهای کاربر
- اطمینان از یکپارچگی بین نهادها
- افزایش اثربخشی کنترل‌ها
- کاهش هزینه تراکنش‌های شرکت‌ها
- دسترسی مستقیم به اطلاعات دقیق با استفاده از مستندات

۴-۹. تکنولوژی‌های استفاده شده

- ASP.NET MVC
- Windows Service
- Web Service
- HTML
- CSS
- Java Script

۴-۱۰. نحوه ارسال داده‌ها

داده‌ها به صورت الکترونیکی ارسال می‌شوند و سیستم تحت وب است. زبان مورد استفاده C# است. داده‌ها توسط دولت ارسال و ذخیره می‌گردند.

مراجع و منابع

1. KPMG International, *Investment in Turkey*, KPMG Türkiye, Istanbul, 2018
2. <https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=sikcaSorular>
3. <https://www.turkiye.gov.tr/gumruk-ve-ticaret-tek-pencere>
4. <https://www.invest.gov.tr/en/whyturkey/pages/fdi-in-turkey.aspx>
5. United Nations Economic Commission for Europe, *UNECE Single Window Case Study Repository ,Republic of turkey*, V01/18, SW Repository 12/2019
6. [1] Tulay Arin, Financial Markets and Globalization in Turkey, Topics in Middle Eastern and African Economies Vol. 1, September 1999
7. [2] SEVKET PAMUK, Uneven centuries: Turkey's experience with economic development since 1820, *Economic History Review*, 72, 4 (2019), pp. 1129–1151
8. [3] Marcie J. Patton, The Economic Policies of Turkey's AKP Government: Rabbits from a Hat?, *Middle East Journal*, Vol. 60, No. 3 (Summer, 2006), pp. 513-536
9. <https://www.yoikk.gov.tr/>
10. “Hoekman, Bernard M.; Sübidey, Togan. 2005. Turkey : Economic Reform and Accession to the European Union. Washington, DC: World Bank and Centre for Economic Policy Research. © World Bank.
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/7494> License: CC BY 3.0 IGO.”